

De publiekstoegang van het Provinciaal Archief Oost-Vlaanderen.

Provinciale archiefdiensten in het nieuw

In 2003 kregen drie provinciale archiefdiensten een nieuw onderkomen. Het archief van de (jonge) provincie Vlaams-Brabant vond onderdak in het nieuwe provinciegebouw in de Leuvense stationsbuurt. De West-Vlaamse archiefdienst verhuisde van het Grootseminarie naar een eigen gebouw aan de Gistelse Steenweg in Sint-Andries-Brugge. In Oost-Vlaanderen betrok de provinciale archiefdienst een gerenoveerd pand in de Gentse Pelikaanstraat. Meer dan voldoende aanleiding om met de betrokken archivariissen een gesprek te hebben over de bouw en de renovatie van archiefruimten, de verhuizing van archieven en het reilen en zeilen van een provinciale archiefdienst. Betty Hoornaert (Vlaams-Brabant), Karin Vandermeersch (Oost-Vlaanderen) en Johan Vannieuwenhuysse (West-Vlaanderen) schoven mee aan rond de tafel.

Drie nieuwe archiefruimten voor provinciale archiefdiensten in 2003: is dat een toeval?

Johan Vannieuwenhuysse: de chronologie is misschien wel toevallig, maar de nieuwe huisvesting van de drie diensten is het logische eindresultaat van de dynamiek die ze de laatste jaren aan de dag legden. Bij de provinciale bestuursverantwoordelijken in West-Vlaanderen leeft een toenemend besef van het belang van het eigen archief en van de nood aan professioneel beheer van dit archief. Dat uitte zich eerst in de aanstelling van een archivaris. De recente aangroei van de bestanden en de toename van het personeel, dat een steeds groter takenpakket kreeg, noopten tot aangepaste bewaar- en werkruimten.

Karin Vandermeersch: ook in Oost-Vlaanderen was er bij het beleid een grotere bestuurlijke gevoeligheid voor en nood aan een vlot draaiende archiefdienst. Stilaan groeide er ook op provinciaal vlak iets als een 'archiefbeleid'. Als dienst maakten we ons geleidelijk onmisbaar. Al sinds het begin van de jaren 1990 werd aangedrongen op een behoorlijk onderkomen voor het archief. Dat kreeg geen plaats in het nieuwe Provinciaal Administratief Centrum, maar kwam terecht in een eigen pand.

Betty Hoornaert: Vlaams-Brabant is een jonge provincie. Van meet af aan werd archiefzorg een provinciale beleids-optie. Toen de provinciale administratie begin 1995 werd verplaatst naar Leuven, de provinciehoofdplaats, was al

NOËL GEIRNAERT is archivaris in het Stadsarchief van Brugge en redactielid van *Bibliotheek- & archiefgids*
noel.geirnaert@brugge.be

GODFRIED KWANTEN is diensthoofd van het archief van KADOC Leuven en redactielid van *Bibliotheek- & archiefgids*
godfried.kwanten@kadoc.be

duidelijk dat er een nieuw provinciegebouw in de stations-omgeving zou komen en dat het archief daarin onderdak zou krijgen. Het archief, waarin de afgesloten dossiers van de huidige provinciale administratie berusten, werd samen met een administratieve bibliotheek en de postbehandeling in één dienst ondergebracht die ressorteert onder de Algemene Directie. Door de splitsing van de provincie Brabant in niet minder dan zeven rechtsoptvolgers, bewaren we weinig oud archief – dat bevindt zich overwegend in het Algemeen Rijksarchief –, maar we werken des te nauwer samen met de provinciale administratie. Dat blijkt uit onze vele bruiklenen aan de diensten: één medewerker is daar dagelijks mee bezig. Eveneens zijn we betrokken bij de elektronische dossiervorming (het Predosa-project, of: Provinciaal elektronisch dossieropvolgingssysteem voor de administratie). Intern verstrekken we ook opleiding aan archiefverantwoordelijken per dienst. We zorgen ten slotte ook voor een archiefopleiding in de bestuursschool van het PIVO (Provinciaal Instituut voor Vorming en Opleiding).

Hoe zien positie, opdrachten en bestanden eruit in de archiefdiensten van West- en Oost-Vlaanderen?

Johan: het West-Vlaamse archief komt uit een situatie die materieel ontoereikend was en geen perspectief bood: voor het personeel was er onvoldoende aangepaste werk- en werkingsruimte, ook voor de bewaring van de collecties was er te weinig en bovendien slecht geconditioneerde maga-

in voege, maakt dit vooralsnog onmogelijk. Tegenwoordig bewaren we ruim 5 strekkende km, met een jaarlijkse aangroei van 400 strekkende meter. In de eerste plaats staan we ten dienste van de provinciale administratie; we lenen dossiers uit aan diensten en we zorgen voor de vorming van archiefverantwoordelijken. Externen kunnen pas sinds de verhuizing werken in de leeszaal raadplegen. Zoals dat van mijn collega's bevat ook het Oost-Vlaamse archief boeiende

Het nieuwe gebouw van de Provinciale archiefdienst West-Vlaanderen. Foto: Hugo Maertens, Sint-Andries.

Het nieuwe gebouw van de Provinciale Archiefdienst Vlaams-Brabant. Foto: Provincie Vlaams-Brabant.

zijnruimte beschikbaar. Door de ligging van het archief, relatief ver en geïsoleerd van de overige provinciale administratie, verliep de samenwerking met de provinciale diensten niet optimaal. We moesten de lezers ontvangen in een kleine en onaangepaste leeszaal.

Wat onze positie in het bestuurlijk organogram betreft, zit de 'archiefzorg' in West-Vlaanderen in het bevoegdheidspakket van de gedeputeerde voor Cultuur en horen we thuis bij de diensten van de provinciegriffier. We bewaren en beheren het archief van 1875 tot nu. Het oudere archief (1792-1875) berust nog steeds bij het Brugse Rijksarchief. Over de overbrenging van dit gedeelte is de discussie nog aan de gang. In elk geval is ons gebouw geconcipeerd voor het volledige archief. We besteden veel aandacht aan de valorisatie van onze collectie – het aantal raadplegingen door externen steeg de laatste jaren pijlsnel. Bekend is ook onze 'archiefconsulente' die zorgt voor opleiding, advies en begeleiding van lokale besturen op het vlak van archiefzorg en -beheer.

Karin: mijn dienst – een onderdeel van de Griffie – bewaart het Oost-Vlaamse provinciale archief vanaf 1900. De archieven uit de periode 1792-1870 berusten bij het Rijksarchief van Gent, die van 1870 tot 1900 bij het Rijksarchief van Beveren-Waas; een terugkomst van deze bestanden, goed voor ruim 2000 strekkende meter archief, is niet uit te sluiten. De Archiefwet van 1955, nog steeds

en nuttige gegevens over lokale en regionale geschiedenis. Die zijn terug te vinden in begrotingen en rekeningen van de gemeenten, de OCMW's en hun voorgangers en de kerkfabrieken en in de archieven van de arrondissementscommissariaten... Wel is het zo dat de provinciale archiefdienst geconcipeerd is vanuit een administratief-bestuurlijke behoefte en niet vanuit een culturele invalshoek.

Hoe verliep de voorbereiding van het 'bouwdossier'? In welke mate hadden jullie als archivarissen inspraak?

Betty: van bij de aanvang werd ik meermaals geconsulteerd voor de inrichting van het gebouw. Daarnaast was ik lid van diverse technische werkgroepen: gebouw, inrichting, verhuizing, materiaal... Op basis van de vakliteratuur hebben we een verlanglijstje opgemaakt, onder andere met betrekking tot draagkracht, compactrekken, klimatisering en verlichting, dat met de architect besproken werd. Ik nam niet deel aan de werkbezoeken. Met het oog op de verhuizing planden we een 'grote schoonmaak' zowel in het archief als in de administratie. Daartoe werd een projectmedewerker 'Archiefbeheer Nieuw Provinciehuis' in dienst genomen die meewerkte aan het actualiseren van de bestaande selectielijsten en aan de selectie, vernietiging of eventueel overdracht van de bestanden. De verhuizing vormde dus tegelijk de aanleiding om orde op zaken te stellen in het dynami-

sche en statische archief van de provinciale administratie. Zo werd zo min mogelijk (en enkel relevant) archief verhuisd en kon ons archief op 14 april 2003 als het ware met een wit blad opnieuw van start gaan. Het provinciaal bestuur koos er bovendien voor om in de nieuwe kantoren zelf zo weinig mogelijk archief te bewaren. Dit resulteerde in korte overdrachtstermijnen en dwong ons tot het uitwerken van een soepel consultatiesysteem. Deze aanpak ging uit van het principe dat een degelijk archiefbeheer in de eerste plaats de verantwoordelijkheid is van de betrokken ambtenaar. De archiefdienst zorgt daarbij voor begeleiding en advies.

Karin: in 1998 bracht ik, met het oog op het formuleren van een advies, een bezoek aan het huidige pand dat toen al zeven jaar leeg stond en in 2000 was aangekocht. Vakliteratuur, onder andere het werk van P.J. Margry, en een bezoek aan het Aalsterse stadsarchief stelden ons in staat een eisenbundel voor te leggen aan de hoofdingenieur. Een groot gedeelte van mijn desiderata is opgevolgd. Bij de eigenlijke werfbezoeken was ik niet aanwezig; wel ontving ik wekelijks een werfverslag. De provinciale technische dienst ontving voor de eerste maal een eisenpakket vergezeld van nuttige documentatie over de werking van een specifieke dienst.

Johan: ik was weinig betrokken bij de keuze van het gebouw – een oude feestzaal –, wel bij de renovatie ervan. Zoals mijn collega's stelde ik een eisennota op, deels gebaseerd op de vakliteratuur, zoals het hoofdstuk 'Materiële verzorging' in *Archiefbeheer in de praktijk* en op de studie van Wouter Rombauts, *Minimumeisen voor de bouw en inrichting van archiefbewaarplaatsen en archief-ruimten* (1999). Ik bracht, samen met de architect en het diensthoofd 'Gebouwen', ook een verkennend bezoek aan collega-instellingen, onder andere het stadsarchief Aalst en het gemeentearchief Den Haag, KADOC-Leuven, het Rijksarchief Hasselt en het Zeeuws Archief in Middelburg. De gesprekken die we in de auto voerden waren voor alle partijen zeer verrijkend. De werf bezocht ik vooral in de eindfase, op het ogenblik dat het gebouw moest worden ingericht. De architect hield ruim rekening met de hem voorgelegde eisen, onder meer voor klimaatregeling en branddetectie, quarantaineruimte, diefstalbeveiliging en vooral de scherp doorgedreven scheiding tussen de publiek toegankelijke ruimten en de dienst ruimten.

Hoe verliep de verhuizing in de praktijk?

Betty: bij ons was de verhuizing van de archiefdienst (bijna 2000 strekkende meter archief) en van ruim 600 meter op de diensten zelf een onderdeel van de algemene verhuizing van de provinciale administratie. Ze werd zeer snel, in enkele dagen tijd, uitgevoerd door een gespecialiseerde firma en gebeurde onder ons toezicht volgens een vooraf vastgelegd draaiboek, dat ook met de verhuisfirma werd besproken.

Karin: ook wij deden een beroep op een externe ver-

huysfirma, maar hielden nauwlettend toezicht op hun activiteiten, ook omdat van de gelegenheid werd gebruikgemaakt om tot dan toe gescheiden opgestelde bestanden opnieuw samen te voegen. De operatie – de verhuis van 5600 strekkende meter archief, van meubilair en rekken – verliep in twee fasen, in februari-maart en in november 2003.

Johan: om de kosten te beperken kozen we ervoor zelf de verhuizing te doen. Een archiefploeg zorgde voor het laden, een andere voor het lossen van het archief. Zo hadden we de operatie volledig in eigen hand. Ze duurde wel wat langer, maar was gevoelig goedkoper. Ook leerden we zo 'de visu' de materiële toestand en de toegankelijkheid van het hele provinciaal archief minutieus kennen.

Hoe evalueren jullie de archief ruimten en hun inrichting?

Betty: het archief is gesitueerd op het niveau -2 van het nieuwe provinciegebouw. Inzake klimaatregeling, verlichting en compartimentering werd niet aan al onze eisen tegemoet gekomen. De deuropeningen hadden iets breder mogen zijn. Op het vlak van veiligheid scoort het depot wel goed: waterleidingen en afvoerbuizen werden geweerd, er is een systeem van branddetectie, het depot is enkel toegankelijk met badges, wat cruciaal is in een gebouw waar nog vele andere diensten hun intrek hebben. Wat betreft de inrichting bevindt het oudere archief zich in een compactus; het recente in vaste rekken. De plannen die vroeger in rollen werden bewaard, worden nu opgeborgen in vier-

Provinciaal archief Oost-Vlaanderen

Archivaris Karin Vandermeersch

Pelikaanstraat 38, 9000 Gent

tel. 09-267 87 52

karin.vandermeersch@oost-vlaanderen.be

Open op dinsdag, woensdag en donderdag van 9 tot 12 uur en van 13.30 tot 16.30 uur. Tijdens de schoolvakanties volgens afspraak.

Provinciaal archief Vlaams-Brabant

Diensthofd-archivaris Betty Hoornaert

Provincieplein 1, 3010 Leuven

tel. 016-26 71 71

Betty.hoornaert@vl-brabant.be - archief@vl-brabant.be

Open van maandag tot vrijdag van 9 tot 17 uur (volgens afspraak)

Provinciaal archief West-Vlaanderen

Archivaris Johan Vannieuwenhuysse

Gistelse Steenweg 528, 8200 Sint-Andries

tel. 050-40 72 90 of 050-40 72 68

johan.vannieuwenhuysse@west-vlaanderen.be

www.west-vlaanderen.be/archiefdienst

Open van maandag tot vrijdag van 9 tot 12 uur en van 13 tot 17 uur.

kante formaten, om het stapelen te vergemakkelijken en het weggrollen te vermijden. In hun nieuw jasje komen de plannen terecht op aangepaste rekken. De strikte scheiding tussen de kantoren van de archiefmedewerkers, de werkruimten en het bewaardepot is zonder meer een goede zaak.

Karin: bij een gerenoveerd gebouw moet je je schikken naar het bestaande gebouw en sneuvelen onvermijdelijk een aantal eisen. Dat was het geval met de klimaatregeling. Er moesten verscheidene, ingrijpende aanpassingswerken plaatsvinden. Voor de installatie van compactrekken moest de draagkracht worden uitgebreid via twintig funderingspalen, bijzondere dure stabiliteitswerken! Verder werd het pleisterwerk verwijderd en kregen de muren een stofwerende laag. De ramen aan de achterzijde werden dichtgemetseld, een filter aan de voorzijde moet bescherming bieden tegen licht en warmte, er werd een systeem van

De Bestendige Deputatie van het provinciebestuur Oost-Vlaanderen ca. 1875, met gouverneur Emile de 'T Serclaes de Wommersom (zittend tweede van links).

circuits werd nagedacht. Er is nu een goed traject voor binnenkomend archief (met onder meer een voorsorteerruimte); interne en externe werking zijn ruimtelijk strikt gescheiden. Het bewaarmagazijn is slechts toegankelijk met een toegangscode, het is geklimatiseerd, uitgerust met een branddetectiesysteem en beveiligd tegen diefstal. De archieven komen er in compactrekken terecht; op de eerste verdieping werden de oude rekken gerecupereerd in een compactopstelling. Grote formaten belanden in ladekasten en aangepaste rekken. Minpuntjes zijn de niet al te slijtvaste linoleum vloerbedekking in de kantoorruimten en de hier en daar wat te smal uitgevallen deuren, die de doorgang met pallets bemoeilijken.

Atlassen in de Provinciale Archiefdienst Vlaams-Brabant. Foto: Provincie Vlaams-Brabant.

Beïnvloedt de nieuwe ruimtelijke situatie ook de dienstverlening aan de provinciale administratie en aan externe bezoekers?

Karin: dankzij de verhuizing kunnen we nu eindelijk een publiekswerking die naam waardig uitbouwen. Een efficiënt en centraal depotbeheer in een nieuw magazijn resulteert ook in een betere en vooral snellere dienstverlening aan de lezers, al was het maar dat we nu de meest geraadpleegde bestanden vooraan in het magazijn kunnen plaatsen en bij elkaar horende deelbestanden hebben samengevoegd. We beschikken nu over een leeszaal met ruimere openingsuren en goed voor maximaal 20 lezers. Omdat administratie en archief in verschillende lokaties in Gent zitten, moesten we strikte, maar soepele procedures uitwerken voor raadpleging en uitleen. Door een eigen, gemakkelijk bereikbaar gebouw te betrekken, slaagden we er vooral in de aandacht van de administratie en de buitenwereld op ons bestaan te vestigen en onze herkenbaarheid te vergroten.

branddetectie geïnstalleerd, kleine ruimten werden samengevoegd, 'besmet' archief komt in een quarantaineruimte terecht. Een systeem van badges voor lift en deuren en aparte toegangen creëren gescheiden circuits voor personeel en bezoekers.

Johan: op het vlak van zowel werk- als bewaringsruimten is de vooruitgang spectaculair. Vooral over de interne

Johan: de verhuizing kwam zowel de dienstverlening aan de provinciale diensten – die zitten nu vlakbij – als aan de lezers ten goede. Onze leeszaal biedt 16 zitplaatsen. Herkenbaarheid en bereikbaarheid verbeterden gevoelig. We presenteren onze nieuwe werking en lokatie ook door geleide bezoeken te organiseren voor zowel provinciale diensten als externe groepen (archivarissen, (amateur)historici, cultuurverenigingen...).

Betty: door de bescheiden omvang van ons ‘oud archief’ ontvangen we slechts weinig externe lezers; die kunnen – als zij daarvoor toestemming krijgen van de provinciegriffier – dossiers raadplegen in de leeszaal van de provinciale administratieve bibliotheek. De onmiddellijke nabijheid van de provinciale administratie bevordert natuurlijk een vlotte interactie met het archief; de overgrote meerderheid van de uitleeningen gebeurt door de dienst ‘huisvesting en grondbeleid’. We kunnen spreken van een geslaagde wisselwerking tussen administratie en archief. Via bezoeken aan het archief overwinnen we het scepticisme van sommige diensten en verbeteren we de communicatie. Bovendien ervaren de diensten dat, als zij archief overdragen dat goed in orde, verpakt en ontsloten (via lijst of inventaris) is, zij worden beloond met een snelle dienstverlening.

En de toekomst?

Karin: vooraf werd gesteld dat we het met de nieuwe bewaarruimte 30 jaar zullen moeten bolwerken. Nu al is 5 strekkende km vol van de 7,5 km beschikbare planklengte. De rekkencapaciteit kan wel nog uitgebreid worden tot 11 strekkende km. Ik verwacht echter dat het magazijn vlugger zal verzadigen, zeker nu de archiefdienst stilaan een eigen dynamiek en publiekswerking ontplooit. Het is ook best mogelijk dat door de voortschrijdende digitalisering de jaarlijkse aangroei van papieren archief sterk zal verminderen.

Johan: bij ons is er sprake van een termijn van 25 jaar. Dat lijkt mij realistisch, ook omdat ik vaststel dat het digitale archief stilaan het papieren begint te verdringen. Tegenwoordig is 6 strekkende km van de beschikbare 12 ingenomen.

De leeszaal van de Provinciale Archiefdienst West-Vlaanderen.
Foto: Hugo Maertens, Sint-Andries.

Betty: met een capaciteit van bijna 4400 strekkende meter waarvan nu een kleine helft vol is, zitten we voor lange tijd veilig, als we er natuurlijk in slagen om via een doorgedreven selectie en vernietiging de papierberg onder controle te houden.

SAMENVATTING

Drie provinciale archiefdiensten (Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen) zijn in 2003 verhuisd, wat een mijlpaal betekent in hun ontwikkeling. Hoewel de drie archiefdiensten verschillende accenten leggen in hun werking, komt duidelijk naar voren dat ze zich vooral toespitsen op het archief van de 20ste eeuw. Ze onderhouden een zeer nauwe band met de administratie en zijn betrokken bij de archiefvorming in de dynamische fase. Publiekswerking is vooral in de West-Vlaamse provinciale archiefdienst sterk aan het groeien. Bij de aanpassing van de gebouwen konden de drie archivarissen hun wensen voor een groot deel realiseren, en ook voldoende ruimte reserveren voor de toekomst.

ABSTRACT

Three provincial archival services (East-Flanders, Flemish Brabant, West-Flanders) moved in 2003, which means a milestone in their evolution. Even though the three services emphasize different aspects in their working, they mainly focus on the 20th-century records. They maintain a close relationship with the administration and are involved in the archival working in the dynamic phase. A client-centred approach is strongly developing mainly in West-Flanders. During the moving operation, the archivists succeeded in realizing most of their aspirations and in securing enough physical space for the future.